

Байда Марія

Науковий керівник: Калініна Л.В.

**Формування креативного мислення учнів старшої школи
за допомогою текстів домашнього читання**

На сьогоднішній день іноземна мова, зокрема англійська, стала важливим засобом міжнародного спілкування. Зокрема, знання іноземної мови є більш ніж актуальним для українців, адже Україна орієнтується в своєму розвитку на Європу. Життя сучасної людини не можна уявити без Інтернету, без обміну досвідом, без назв торгових марок, відомих усьому світу фірм, без пісень іноземною мовою. Усе це свідчить про потребу в знанні іноземної мови, вільному володінню нею, а саме - в знаннях і вільному володінні англійською мовою.

Відомо, що під час вивчення іноземної мови розвиваються психічні функції (пам'ять, мислення, мовлення, уява), розширюється кругозір учнів, відбувається ознайомлення з новою культурою та формується творча особистість[2;32].

Сучасний підхід у навчанні іноземній мові характеризується прагненням до комунікативності й системності в діяльності вчителя й учня. Кінцевим результатом якого повинна стати всебічно розвинена особистість, здатна використати іноземну мову як засіб спілкування для рішення цілого комплексу комунікативних завдань.

Згідно нової програми з іноземної мови основними видами мовленнєвої діяльності є : аудіювання, говоріння, читання та письмо. Всі ці елементи є взаємопов'язаними і від успіху оволодіння одним залежить успіх у вивченні іноземної мови взагалі.

В процесі опанування іноземної мови читання відіграє надзвичайно важливу роль. Читання є рецептивним видом діяльності, це процес

сприйняття і активного опрацювання інформації, що графічно закодована згідно системи однієї чи іншої мови. Особливості використання читання і його вагомість в навчально - виховному процесі досліджувались багатьма вченими, зокрема З.І. Кличнікова, М.Д. Городнікова, Н.І. Супрун, М.Л. Вайсбурд, Л.С. Журавлева, Д.В. Малявін, М.С. Латушкіна, Е.Ф. Телень, Е. Agricola, M. West, Gilbert H.Muller, John A. Williams.

Однак вищезгадані роботи акцентують увагу на використання читання для формування комунікативних умінь, і можливості використання читання як засобу формування творчого мислення є недостатньо дослідженими.

Питання використання читання як засобу навчання іноземної мови, на жаль, розглядається не дуже повно. Не розглядаються можливості читання як засобу формування мовної та мовленнєвої компетенції, а також потенціал читання як засіб розвитку мислительних процесів учнів: логічного мислення, уяви, креативного мислення. Старша школа, учні якої прагнуть до новизни та неординарності, потребує використання нових технологій для реалізації їх природних потребностей, в тому числі креативних технологій для формування комунікативної компетенції учнів.

Отже, метою нашої статті є привернення уваги до проблеми використання текстів домашнього як засобу формування креативного мислення учнів старшої школи.

Читання має великий потенціал в формуванні креативного мислення учнів старшої школи, адже правильно підібраний текст для читання і відповідні завдання до нього можуть не лише підвищити рівень володіння англійською мовою, а й стати поштовхом для формування і розвитку креативного мислення.

На думку сучасних психологів (О.І. Кульчицьська, В.А.Моляко, С.О.Сисоєва, О.Є.Антонова та ін.) проблема креативності набуває надзвичайної ваги з огляду на те завдання, яке так гостро постало перед нашою країною на нинішньому етапі її розвитку: розробка та формування

нового, адекватного сучасним реаліям наукового підходу до напрацювання засад організації різноманітних форм навчання й виховання та стимулювання пов'язаних з останніми процесів становлення і розвитку творчих особистостей – членів соціальної спільноти.

На сьогоднішній день існує багато поглядів на креативність (Я. А. Пономарьов , А. Маслоу , К. Тейлор, Е. Торранс). Однак перш за все потрібно проаналізувати психологічну природу креативності. Завдяки дослідженням американського психолога Дж.Гілфорда фактично народжується сучасна психологія творчої обдарованості (психологія креативності). Аналіз інтелектуальних здібностей людини, структури її інтелекту, дозволив Дж.Гілфорду виділити два базові типи мислення: дивергентний і конвергентний. Дивергентний тип він пов'язав із породженням, продукуванням багатьох рішень проблемної ситуації на основі однозначних вихідних даних, вважаючи, що саме він є „серцевиною”, „ядром” творчої обдарованості, креативності [4;78].

Перед розглядом методики формування креативного мислення за допомогою текстів домашнього читання, необхідно більш детально охарактеризувати лінгвістичні і жанрові особливості текстів для домашнього читання. Стилi мови, в межах яких ми вирішили проводити дослідження є художній і публіцистичний. Метою художнього стилю є різнобічний вплив на думки і почуття людей за допомогою художніх образів, формування ідейних переконань, моральних якостей та естетичних смаків. Цей стиль є потужним засобом для формування креативного мислення, його найбільш вагомими рисами є образність, поетичність, естетика мовлення, експресія як інтенсивність вираження, зображувальність, все подається через призму інтелекту і світовідчуття особистості (образ автора) і спрямовується на особистість читача. Роман – це велика за розміром форма епічної літератури. Основні тенденції розвитку роману: зображення людини в складних формах життєвого процесу, багатоплановість сюжету, що охоплює

долі багатьох дійових осіб. Для нашого дослідження важливо також розглянути лінгвістичні особливості роману. В романі широко застосовуються всі мовні засоби, особливо широко – слова в переносному значенні; емоційно експресивна лексика, різні види синонімів, антонімів, омонімів, фразеологізмів; використовуються історизми, архаїзми, діалектизми; вживаються дієслівні форми; використовуються всі типи речень, синтаксичних зв'язків; використовуються стилістичні фігури (алітерація, асонанс, періоди, еліпс, полісиндетон, асиндетон тощо) [3;46]. Граматичні особливості художніх творів полягають в тому, що тут представлені всі часові форми, активний і пасивний стан дієслів, вживаються дієприкметникові конструкції та безособові форми дієслова. З точки зору синтаксиса потрібно відмітити, що в художніх творах вживаються всі типи речень (прості, складні), та синтаксичних зв'язків, пряма і непряма мова.

Метою публіцистичного стилю є обговорення, відстоювання та пропаганда важливих суспільно-політичних ідей, сприяння суспільному розвитку , вирішення суспільно-політичних питань, активний вплив на читача, спонукання до діяльності. Для нашого дослідження ми відібрали стиль засобів масової інформації – журнали та газети. Для публіцистичного стилю характерна суспільно-політична лексика, емоційно забарвлені слова, риторичні запитання, вигуки, повтори, точні найменування (подій, дат, місцевості, учасників), а також багатозначна образна лексика, здатна привернути увагу читача і вплинути на нього [5; 37].

Так як доступ до мережі Інтернет не є проблемою на сьогоднішній день, доступ до англomовної періодики також не становить труднощів. На уроках іноземної мови використання матеріалу автентичних журналів та газет, на нашу думку, підвищить продуктивність праці і рівень розвитку креативного мислення. Періодичні видання містять свіжу інформацію про події в світі, до того ж вчитель має змогу підібрати ті статті чи інтерв'ю які будуть найбільш цікавими в даному класі для даних учнів. Так, наприклад,

для учнів з зхильністю до точних наук будуть цікавими статті про новітні досягнення у сфері сучасних технологій, інтерв'ю з видатними науковцями тощо. Для учнів з нахилом до гуманітарних наук будуть цікавими статті з області мистецтва, літератури, кінематографії, музики; інтерв'ю з відомими акторами та акторками, музикантами, письменниками, художниками, літераторами.

Результати проведеного аналізу ми занесли до таблиці .

Таблиця №1

Особливості текстів домашнього читання для формування творчого мислення

Вид тексту	Характерні особливості з точки зору:		
	А) лексика	Б) граматика	В) синтаксис
Роман	Використовуються всі мовні засоби. Слова в переносному значенні, емоційно експресивна лексика, різні види синонімів, антонімів, омонімів, фразеологізмів, історизмів, архаїзмів, діалектизмів, неологізмів тощо. Вживання стилістичних засобів (алітерація, епітет, метафора, гіпербола, іронія, каламбур тощо)	Представлені всі часові форми. Активний і пасивний стан. Вживання дієприкметникових конструкцій та безособових форм дієслова.	Вживання всіх типів речень (прості, складні), та синтаксичних зв'язків. Пряма і непряма мова.

Газетний текст (статті та інтерв'ю)	Суспільно-політична лексика, емоційно забарвлені слова, топоніми, антропоніми, назви установ і організацій, велика кількість дат. Характерна особливість лексики - велика кількість суспільно-політичних термінів, велика кількість інтернаціоналізмів та неологізмів. Скорочення	Представлені всі часові форми. Активний і пасивний стан. Вживання дієприкметникових конструкцій та безособових форм дієслова.	Вживання всіх типів речень (прості, складні), та синтаксичних зв'язків. Прямі і непряма мова. Риторичні запитання. В інформаційних текстах переважають прості поширені речення, а в текстах аналітичного характеру – складнопідрядні речення. Простими реченнями передається інформація загального плану: що, де, коли, з якою метою.
--	---	---	---

Після аналізу текстів ми перейшли до аналізу креативних вмінь, які можна сформулювати за допомогою аудіювання. Нами було виділено три групи креативних вмінь: вміння пов'язані з предикцією змісту тексту(вміння мовної антисипації на основі: ключових слів, плану, заголовку; вміння змістової антисипації (на основі обірваних речень, фразеологічних зворотів); вміння функціональної антисипації; вміння соціокультурної антисипації(на базі соціокультурних елементів текстів); вміння предикації при перерваному прослуховуванні тексту); вміння креативного сприйняття тексту(вміння бачити логічну структуру; вміння виділити основні структурні елементи, абзаци; вміння відчувати емоційне забарвлення повідомлення на основі інтонації, темпу, логічного наголосу); вміння творчої інтерпретації прослуханого (вміння прокоментувати почуте; вміння деталізувати прослухане; вміння доповнити своїми власними міркуваннями; вміння створити власну історію на основі прослуханого).

Читання, як і будь-яка інша діяльність, має два плана: змістовний (компоненти предметного змісту діяльності) та процесуальний (елементи процесу діяльності), до того ж провідна роль завжди належить першому. До змісту діяльності належить перш за все мета – результат, на досягнення якого вона направлена. Технічні навички зрілого читача автоматизовані, завдяки чому його увага може бути спрямована на змістове опрацювання тексту. В учнів старшої школи технічні навички читання повинні бути автоматизовані, саме цей факт дозволяє спрямувати читання на розвиток креативного мислення, що і є метою нашого дослідження [1;290].

Беручи до уваги доступність друкованих матеріалів та характеристики художніх та публіцистичних творів з точки зору лексики, граматики та синтаксису, ми розробили наступну методику формування креативного мислення за допомогою текстів домашнього читання, яка, на нашу думку, є ефективною для роботи в класі. Завдання вчителя полягає в створенні високої мотивації читання при заданні домашньої роботи, і, відповідно, при роботі над текстом в класі.

На основі вищенаведеного теоретичного матеріалу ми розробили методику формування креативного мислення за допомогою текстів домашнього читання. Дана методика складається з трьох етапів: етап формування креативної уяви, етап креативного сприйняття тексту, етап креативної інтерпретації тексту. Модель цієї методики подана в таблиці №2

Таблиця №2

Модель формування креативного мислення за допомогою текстів домашнього читання

Етап	Мета	Вид тексту	Вид вміння
1. Етап формування	Формування	Публіцистичний текст,	-вміння мовної

креативної уяви	креативних вмінь пов'язаних з уявленням запропонованого тексту.	Художні твори.	антисипації на основі: ключових слів, плану, заголовку, малюнка, музики; -вміння змістової антисипації (на основі вибіркових речень з тексту, фразеологічних зворотів); -вміння предикації тексту
2. Етап креативного сприйняття тексту	Формування креативного сприйняття 1) під час переглядового читання; 2) під час вивчаючого читання.	Публіцистичний текст, Художні твори	-вміння бачити логічну структуру; -вміння виділити основні структурні елементи, абзаци; -вміння відчувати емоційне забарвлення тексту на основі стилістичних засобів;
3. Етап креативної інтерпретації тексту	Формування креативного розуміння тексту та його інтерпретації.	Публіцистичний текст, Художні твори	-вміння прокоментувати прочитане; -вміння деталізувати прочитане; -вміння доповнити своїми власними міркуваннями; -вміння створити власну історію на основі прочитаного

На основі цієї моделі ми розробили комплекс вправ для застосування на уроці іноземної мови з використанням: 1) роману Дж. Роулінг “Гарі Потер та філософський камінь” та 2) газетної статті.

1. Етап формування креативної уяви. Мета етапу - формування творчих вмінь пов'язаних з уявленням запропонованого тексту.

Вправи на формування вміння мовної антисипації на основі: ключових слів, плану, заголовку, малюнка, музики.

1)1. Вчитель розпочинає роботу над книгою Дж. Роулінг “Гарі Потер та філософський камінь”. Вчитель пропонує учням вгадати над якою книгою вони будуть працювати протягом наступних занять по домашньому читанню.

T: Close your eyes and try to imagine that you were presented with magic wands. Make a list of three things or skills you would like to possess. Be ready to explain why you made such a choice.

T: What story will you create, if you were told to use the following words: *magic wand, wizard, adventures, evil, fight, victory, loss, friendship.*

Create a chain story, be sure that you use at least one word from the suggested list.

2) Вчитель пропонує учням розпочати роботу над газетною статтею.

T: What other European and world organizations do you know? Enumerate them. Guess about which of them we will read about.

T: Look at the title of the newspaper and on the motto of it. Why the editors chose these words for the motto?

KYIV POST
Independence. Community. Trust.

T: Look at the list of words. Guess them and try to entitle the article.

Eourep, dya, cleebreta, dlageteoin, athouirteis, itgreantio, psotpneo, poestsr.

(Europe, day, celebrate, delegation, authorities, integration, postpone, protest).

Judging from the words that you’ve guessed give your ideas what’s title of the article.

Вправи на формування вміння змістової антисипації (на основі вибіркового речень з тексту, фразеологічних зворотів, ідіом)

1)T: Look at the phrases and sentences from the text choose the ones that you think have nothing to do with reality. Prove your point of view.

- ...he noticed the first sign of something peculiar—a cat reading a map.
- ...cats couldn't read maps or signs.
- People in cloaks.
- Under a tuft of jet-black hair over his forehead they could see a curiously shaped cut, like a bolt of lightning.

2) Read the following sentences. Try to guess the main idea of the article.

- *Europe Day has been marked without incident in Ukraine since 2003...*
- *“We think that it was an attempt to whip up public opinion abroad,” she said.*
- *In Ukraine, Europe Day is celebrated in six other Ukrainian cities besides Kyiv.*

Вправи на формування вміння предикації тексту

1) T: So we're going to read the book by J. K. Rowling “**Harry Potter and the Philosopher's Stone**”. You've done a great job today. Now let's discuss what do you think will happen to the main character of the novel – little boy wizard in the first and second chapters, that you will have to read at home. Fill in the events – grid, and after reading we'll check whose guesses were correct.

I think.....	The book states.....

2) Вчитель може застосувати запропоновану вище таблицю і для роботи з статтею.

2. Етап креативного сприйняття тексту.

Вправи на формування вміння бачити логічну структуру

1) T: Skim the extract from the following chapter, find the information where the platform nine and three-quarters is situated and what is unusual about it.

‘THE JOURNEY FROM PLATFORM NINE AND THREE-QUARTERS’

T: So, what do you think will happen next. Will Harry get to the train? How?

T: Read the text one more time. Work in groups. Make a statement- plan, using sentences from the text, but make it so that the succession of events is incorrect. The task of the other group is to restore the correct succession.

2). Look through the article. Make a plan of it. Find the main structural parts in it. “Europe Day postponed over protests” by John Marone, Kyiv Post News Editor May 23 2007.

T: Work in three groups. Imagine that you’re news reporters and retell three short reports in succession: the beginning, main body, ending.

3.Етап креативної інтерпретації тексту. Мета етапу – формування творчого розуміння тексту та його інтерпретації.

Вправи на формування вміння прокоментувати прочитане

1)T: Imagine you’re the main characters of the book: Harry, Ron and Hermione. Role – play one of their adventures (depending on the chapter the students read at home)

2) T: Make a round table talk about the events of the article. Everyone should choose the statement he\she would like to dwell on.

T: You were invited to take part at the TV debates. Prepare a speech about the postponing of the Europe Day.

По закінченню роботи над всією книгою, вчитель на даному етапі може запропонувати перегляд художнього фільму “Гарі Потер та філософський камінь” і таким чином поєднати читання, аудіювання і візуальне сприйняття інформації та запропонувати ряд завдань на порівняння фільму і книги.

T: Watch the screen adaptation of the novel by J. Rowling. While watching make a list of events that were not included into the film, but were present in the novel. If you were a film director, what would you change in it?

2) Під час роботи над статтею, учні можуть переглянути репортаж по темі, яка була розглянута в статті (чи принаймні по схожій темі), і пов'язати події, розглянуті в статті і ті – що в телевізійному репортажі. Таким чином учні будуть розвивати як креативне так і аналітичне мислення.

T: Watch the extract from the TV-news. What events happened after the article was published? What do you think influenced this changes if there were any?

Ефективність даної методики формування креативного мислення учнів старшої школи за допомогою текстів домашнього читання була доведена під час проходження педагогічної практики в школі №12 міста Житомира.

Отже, запропонована методика є ефективною і може бути рекомендована для застосування в старших класах загальноосвітніх шкіл

Література:

- 1.Гез Н.И., Ляховицкий М.В., Миролюбов А.А., Фоломкина С.К., Шатилов С.Ф. Методика обучения иностранным языкам в средней школе. – М.: Высшая школа, 1982. – 435с.
2. Зимняя И.А. Психология обучения иностранным языкам в школе. – М.: Просвещение, 1991.- с.76-77, с.192-193.
- 3.Клычникова З.И. психологические особенности обучения чтению на иностранном языке: Пособие для учителя.- 2-е изд., испр. – М.:Просвещение, 1983. – 207с.
- 4.Скрипченко О.В. Вікова та педагогічна психологія. Навч.посіб. – К.: Просвіта, 2001. – с.190-195.
- 5.Телень Э. Ф. Газета в современном мире. Пособие по английскому языку. – М.: Высш. шк.,1991. – 159с.